

Korte lesomschrijving

In deze les staat de vensterplaat over Jeroen Bosch centraal. De leerlingen ontdekken aan de hand van deze interactieve vensterplaat over de schilderijen van Jeroen Bosch en over zijn leven in de middeleeuwse stad.

De aflevering die Het Klokhuis maakte over Jeroen Bosch biedt een duidelijke en aansprekende introductie op deze les.

Titel: Jeroen Bosch

Vak: geschiedenis

Canonvenster: Jeroen Bosch

Tijdvak: tijd van wereldoorlogen

Tijd/duur: 1 lesuur

Doelgroep: basisonderwijs groep 5 t/m 8

Groeperingsvorm: klassikaal of in groepjes

Leerdoelen

- Aan het einde van de les weten de leerlingen wie Jeroen Bosch was.
- Aan het einde van de les hebben de leerlingen geleerd over het middeleeuwse beroep schilder.
- De leerlingen leren over het leven in de middeleeuwse stad.
- Aan het einde van de les hebben de leerlingen nagedacht over de betekenis van de schilderijen van Jeroen Bosch.

Benodigde voorkennis niet van toepassing

Randvoorwaarden

- Internet
- Voor elke leerling een werkblad
- Kleurpotloden

Beoordeling aan de hand van bespreking van het werkblad.

Lesactiviteiten

Introductie

U kijkt ter introductie met uw leerlingen naar de aflevering van *Het Klokhuis* over Jeroen Bosch.

Kern

Na het kijken van de aflevering van *Het Klokhuis* laat u de interactieve vensterplaat over Jeroen Bosch zien op uw digiboard. U vraagt aan enkele leerlingen of ze wat kunnen vertellen over wat ze op de plaat zien. Herkennen ze dingen uit de aflevering van *Het Klokhuis*? Daarna neemt u uw leerlingen mee op ontdekkingstocht door op de interactieve elementen van de vensterplaat te klikken. Wat er te ontdekken is, leest u in de achtergrondinformatie

Afsluiting

De leerlingen maken zelfstandig of in groepjes de vragen van het werkblad. Daarna bespreekt u de antwoorden met de leerlingen.

Benodigheden

(via canonvannederland.nl)

- Klokhuisaflevering Jeroen Bosch
- Interactieve vensterplaat Jeroen Bosch
- Werkblad leerlingen
- Deze handleiding

Antwoorden op de werkbladvragen

1a) Tijd van Steden en Staten, **b)** 1A en C, **c)** Eigen antwoord.

2a) Bijvoorbeeld: bakker, smid, kledingmaker, schoenmaker, **b)** Eigen antwoord,

c) 1-B, 2-D, 3-C, 4-E, -5-A

3a) 1 Hemel, 2 Hel, 3 Eigen antwoord.

b) Waar – niet waar – waar – eigen antwoord.

4a)) Eigen antwoord.

Achtergrondinformatie

Het gebruik van de vensterplaat

De kern van deze les is de vensterplaat van Jeroen Bosch. De vensterplaat is een hulpmiddel om informatie over Jeroen Bosch en de middeleeuwse stad aan uw leerlingen over te brengen. De plaat biedt verschillende manieren om dat te doen. Zo kunt u de les afstemmen op de behoeften van u en uw leerlingen. In de vensterplaat zijn allerlei elementen interactief gemaakt. Deze zijn gemarkeerd met een *i*. Wanneer u op zo'n element klikt, verschijnt er informatie over één bepaald thema in de vorm van een clip, tekst en/of afbeelding. Wie meer wil weten, kan de 'lees meer'-knop aanklikken. Er verschijnt dan bij enkele onderwerpen een uitgebreidere tekst. U kunt ervoor kiezen om aan de hand van de vensterplaat zelf over Jeroen Bosch te vertellen, maar de leerlingen kunnen ook zelfstandig of in groepjes de plaat ontdekken. De teksten zijn namelijk geschreven op het niveau van leerlingen uit groep 5 t/m 8. Verder staan in deze handleiding enkele suggesties voor een klassengesprek.

Hieronder vindt u een overzicht van alle interactieve elementen en bijbehorende teksten. De interactieve elementen kunnen in willekeurige volgorde worden aangeklikt, maar voor een klassikale les is de volgorde zoals hierna weergegeven het meest geschikt.

Informatie op de vensterplaat

i *Portret van Jeroen Bosch*

Onderwerp: Jeroen Bosch

Beeld: Portret van Jeroen Bosch

Informatie: Jeroen Bosch (±1450 – 1516) is een beroemde schilder uit de Middeleeuwen. Er zijn van Jeroen Bosch 25 schilderijen bewaard gebleven. De schilderijen hangen in verschillende musea over de hele wereld. Van al zijn werken zijn er nog maar een paar in Nederland.

Lees meer

Dit portret van Jeroen Bosch heeft hij trouwens niet zelf getekend, het is pas na zijn dood gemaakt.

i *Jheronimus van Aken*

Onderwerp: Jeroen Bosch

Beeld: Standbeeld van Jeroen Bosch.

Lees meer

Dit standbeeld van Jeroen Bosch staat op de Markt van 's-Hertogenbosch. Jeroen Bosch heette eigenlijk Jheronimus van Aken, maar hij ondertekende verschillende schilderijen met 'Jheronimus Bosch'. Zijn opa Jan van Aken en vader Antonis van Aken waren ook schilder. En zijn ooms en broer schilderden ook. Hij kwam dus uit een schildersfamilie.

Suggestie voor klassengesprek: Weet een van de leerlingen in de klas waar zijn of haar achternaam vandaan komt of wat diens achternaam betekent?

i *De Markt in 's-Hertogenbosch*

Onderwerp: Den Bosch

Beeld: Lakenmarkt Den Bosch

Informatie: Jeroen Bosch woonde en werkte aan de Markt in 's Hertogenbosch, ook wel Den Bosch genoemd. De Markt is een groot plein middenin de stad. Aan de rand van de Markt staat zijn huis met daarin ook zijn

schildersatelier. Daar maakte hij samen met zijn leerlingen zijn kunstwerken. De leerlingen mochten gewoon meewerken aan een schilderij.

Lees meer

's-Hertogenbosch was aan het einde van de Middeleeuwen een levendige stad die snel groeide. Vanuit de wijde omtrek kwamen mensen af op de marktkraampjes. In de middeleeuwse stad werkten mensen met verschillende beroepen, zoals bakker, smid, schoenmaker en meubelmaker. Rondom de stad werd een stadsmuur met stadspoorten gebouwd, zodat de inwoners veilig waren.

Suggestie voor klassengesprek: Zijn er leerlingen die wel eens naar de markt gaan? Wat voor producten/spullen zien ze daar dan? Wat denken de leerlingen, zouden die producten ook in de middeleeuwen verkocht worden? Welke wel en welke niet? (Bijvoorbeeld: wel brood, geen zonnebrillen).

i *Geloof in de Middeleeuwen*

Onderwerp: De middeleeuwse stad

Beeld: Sint-Janskathedraal in Den Bosch

Informatie: In de Middeleeuwen was het christelijke geloof heel belangrijk voor mensen. Ook voor de inwoners van Den Bosch stond geloof centraal. Er waren veel monniken, nonnen en priesters in de stad. Zij zorgden voor de zieken, gaven onderwijs en schreven boeken over.

Lees meer

Met zijn schilderijen wilde Jeroen Bosch mensen waarschuwen om goede christenen te zijn. Als je een goede, gelovige christen was, kwam je na je dood in de hemel terecht. Slechte christenen kwamen na hun dood in de hel terecht. Zowel de hemel als de hel zijn zichtbaar in de schilderijen van Jeroen. Hij maakte ook verschillende schilderijen voor de grootste kerk van Den Bosch, de Sint-Janskathedraal.

i *De Tuin der Lusten*

Onderwerp: Schilderij van Jeroen Bosch

Beeld: Tuin der Lusten

Informatie: Het bekendste schilderij van Jeroen Bosch is de Tuin der Lusten. Het schilderij bestaat uit drie delen: een drieluik. Dit grote drieluik vertelt het verhaal van de mensheid vanaf Adam en Eva tot aan het einde van de wereld in de toekomst. Adam en Eva waren volgens de Bijbel de eerste mensen die door God gemaakt werden.

i *Jeroen Bosch de duivelmaker*

Onderwerp: Schilderijen van Jeroen Bosch

Beeld: Bijzonder wezen geschilderd door Bosch

Informatie: Op de schilderijen van Jeroen Bosch komen veel duivelachtige monsters en wonderlijke wezens voor. Deze wezens worden heel gedetailleerd en in vreemde landschappen uitgebeeld. Vanwege al die rare wezens kreeg Jeroen Bosch van zijn tijdgenoten een bijnaam: 'de duivelmaker'.

Lees meer

Jeroen Bosch gebruikte veel symbolen in zijn schilderijen. Een symbool is een ding, een dier of een teken dat iets anders voorstelt.

De uil is bijvoorbeeld symbool om slechte daden uit te beelden. De uil wordt in de Middeleeuwen gezien als een duivels dier. Het stond symbool voor gevaarlijke verleidingen.

Suggestie voor klassengesprek: Kijk naar het schilderij 'De Tuin der Lusten'. Zien de leerlingen welke wezens Jeroen daar heeft geschilderd? Wat vinden ze van die wezens? Welke vinden ze mooi of niet mooi?

i *Filips de Tweede*

Onderwerp: Tuin der Lusten

Informatie: Bij het begin van de Nederlandse Opstand (in 1668) hing de Tuin der Lusten – het bekendste schilderij van Jeroen Bosch – in het paleis van Willem van Oranje in Brussel. De Spanjaarden namen het daar in beslag. Later namen ze het schilderij mee naar hun Spaanse koning, Filips de Tweede.

Lees meer

De Tuin der Lusten hangt nog steeds in Spanje. Je kunt het bekijken in het Prado-museum in Madrid.

i *Stadsbrand*

Onderwerp: Schilderijen van Jeroen Bosch

Informatie: In zijn schilderijen heeft Jeroen Bosch vaak stadsbranden en vuur afgebeeld. Waarschijnlijk heeft hij als kind de grote stadsbrand van 1463 gezien. Tijdens die brand zijn in Den Bosch ruim vierduizend huizen verwoest.

Kijk ook eens op [canonvannederland.nl/jeroenbosch](https://www.canonvannederland.nl/jeroenbosch) voor nog meer informatie en afbeeldingen bij het canonvenster Jeroen Bosch. Daar vindt u ook (jeugd)literatuur, links naar gerelateerde websites en informatie over de andere canonvensters.